

Marijan Bosnar

Hrvatski državni arhiv
Marulićev trg 21
Zagreb

KORESPONDENCIJA JOSIPA MATASOVIĆA U NJEGOVOM OSOBNOM ARHIVSKOM FONDU U HRVATSKOM DRŽAVNOM ARHIVU

UDK 930.25-05 Matasović, J.(044)

Stručni rad

Članak donosi prikaz poslovne i privatne korespondencije istaknutog hrvatskog povjesničara i arhivista Josipa Matasovića, prvenstveno nastale tijekom njegovog dugogodišnjeg znanstvenog, pedagoškog i uređivačkog rada. Osim općih obilježja vezanih uz preuzimanje i sređivanje gradiva, naglasak je stavljen na strukturu korespondenata, istaknutih fizičkih i pravnih osoba s kojima je stvaratelj bio u kontaktu, kao i na pitanja količine i očuvanosti.

Ključne riječi: Josip Matasović, korespondencija, osobni fond, Hrvatski državni arhiv

O stvaratelju fonda

Kada je u Zagrebu 10. veljače 1962. u 70. godini preminuo Josip Matasović, njegovi kolege bili su svjesni da njegovim odlaskom povijesna i arhivska znanost gube jednog od svojih najznačajnijih predstavnika tog vremena. O tome između ostalog svjedoče i riječi koje je na njegovom pogrebu izgovorio njegov bivši učenik i kasniji suradnik, povjesničar Igor Karaman: "Ono što je najvrednije u Matasovićevu djelu, to je upravo otvaranje problema, otkrivanje tema i sadržaja na koje se ranije nije obraćala pažnja, koji su smatrani u izvjesnom dijelu nevrjednima historiografskog truda. U vrednovanju naoko sitnih dnevnih zbivanja ekonomskog i društvenog života, u objašnjavanju kako ti detalji (ako ih stvaralački povežemo u organsku cjelinu) znače, u stvari, suštinu historijskog razvoja naroda

– u tome je poruka koju je sadašnjim, kao i budućim historičarima naše zemlje ostavio Josip Matasović.¹ Ove riječi, kao i letimičan uvid u Matasovićevo rukopisnu ostavštinu što se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, dovoljne su da posvjedoče o širini erudicije i kulture koje su krasile Matasovićevo znanstveni i pedagoški rad.²

Matasović se smatrao predstavnikom tzv. kulturne historije, obuhvativši svojim radom najrazličitija područja društvenog života, od trgovine do kućnog namještaja, pučkog folkloru i krivovjerja. Premda je svoju djelatnost započeo disertacijom iz srednjovjekovne povijesti, od 1919.³ Matasović svoju pažnju prvenstveno usmjerava hrvatskoj povijesti 17-19. stoljeća. Većina njegovih djela i rasprava izrađenih na temelju arhivskog gradiva odnosi se upravo na ovo razdoblje, a osim toga je proučavao i pomoćne povijesne znanosti.⁴ U svom znanstvenom radu Matasović je smatrao nužnim napuštanje uobičajenih okvira poimanja prošlosti i okretanje novim temama i izvorima, bez mimoilaženja tzv. "sitne povijesti". Takvim razmišljanjem predvidio je tok razvoja suvremene društvene povijesti, koja teži sveobuhvatnom sagledavanju zbivanja u određenom razdoblju, ne ograničavajući se isključivo na činjenice vezane uz političku povijest nekog naroda.⁵

Značajan trag u povijesnoj znanosti Matasović je ostavio časopisom *Narodna starina* koji se bavio poviješću kulture i etnologije južnih Slavena. Najveći dio zahtjevnog posla oko uređivanja i izdavanja časopisa obavljao je sâm tijekom svih godina njegovog izlaženja (1922-1940).⁶ Širina Matasovićeve uređivačke politike ovog časopisa predstavlja novost u hrvatskoj historiografiji, budući da je njome uspio spojiti cjelovito zamišljenu i metodološki novu historiografsku koncepciju časopisa s njegovom poučnom komponentom, obraćajući se istovremeno znanstvenoj, ali i širokoj publici, pružajući joj zanimljive i poučne sadržaje.⁷ Časopis je obilovao kulturno-povijesnim priložima, prikazima i bilješkama pr-

¹ Karaman I. Riječ urednika. *Spomenica Josipa Matasovića. Zbornik radova*, Zagreb 1972.

² Dodatno svjedočanstvo o Matasovićevoj radnoj predanosti i pedantnosti donosi Radauš, V. Moje uspomene na dra Josipa Matasovića. *Spomenica Josipa Matasovića. Zbornik radova*, Zagreb 1972, 33-37.

³ O Matasovićevo poimanju kulture i kulturne povijesti v. Shek Brnardić, T. Josip Matasović (1892.-1962.) – pravaški uskrisitelj ranonovovjekovne hrvatske kulture. *Časopis za suvremenu povijest*, 41, 2(2009), str. 507-509.

⁴ Bibliografiju Josipa Matasovića obradili su Despot, M. Pokušaj bibliografije radova Josipa Matasovića (1908-1955). *Spomenica Josipa Matasovića. Zbornik radova*, Zagreb, 1972, str. 23-32 i Šidak, J. In memoriam dr. Josip Matasović, *Historijski zbornik*, 25, 1-4(1962), str. 347-351.

⁵ Usp. Janeković-Römer, Z. *Narodna starina*. Historiografski vrhunci i borba za opstanak, *Časopis za suvremenu povijest*, 25, 3(1993), str. 162 i Shek Brnardić, T. n. dj., str. 511-512.

⁶ Usp. Janeković-Römer, Z. n. dj., 156 i Despot, M. n. dj., str. 14.

⁷ Usp. Janeković-Römer, Z. n. dj., 157 i Shek Brnardić, M. n. dj., str. 500.

venstveno s područja kulturne povijesti, a u njemu su zbog interdisciplinarnosti proučavanja kulturne prošlosti surađivali gotovo svi tadašnji kulturni historičari, etnolozi, muzikolozi, arheolozi i lingvisti s područja Jugoslavije, pa i šire, što je ostavilo traga i u Matasovićevoj korespondenciji. Svaki je broj dodatno osvjetljavao kulturnu prošlost Balkanskog poluotoka u širokom rasponu od antike do 20. stoljeća, a Matasović je često puta osim povijesnih rasprava o seljačkom životu i običajima, graditeljstvu, nošnjama, narodnoj medicini, usmenoj književnosti kao i raznim vidovima građanske kulture, objavljivao i izvorno arhivsko gradivo.⁸ Uza sve to, nije posve bila zanemarena ni politička problematika, među kojom se ističu teme o protuturskim ratovima, revolucionarnoj 1848. godini, doseljenu Hrvata, itd. Dodatna vrijednost *Narodne starine* leži u činjenici što je to ujedno i prvi domaći časopis koji je donosio priloge iz južnoslavenske gospodarske povijesti, koja je za Matasovića bila sastavni dio kulturne historije, kao i u raznovrsnosti sadržaja časopisa, koji je osim nosećih članaka donosio i kraće polemike, osvrtne, vijesti o novim knjigama, časopisima, znanstvenim skupovima, izložbama i slično. Raznovrsnost koncepcije *Narodne Starine* ponajprije se ogledavala u Matasovićevim radovima, čija se tematika prostirala od društvene svijesti, kulture življenja, materijalne kulture, estetike, mentaliteta građanskog života do mode, namještaja, intriga i tračeva.⁹ Unatoč Matasovićevom trudu časopis zapada u financijske poteškoće, prvenstveno zbog nedostatne potpore državnih vlasti, pa je njegovo izlaženje na kraju ugašeno.

Potrebno je istaknuti još neke važnije informacije iz Matasovićevog životopisa. Rođen je 18. kolovoza 1892. u Vrpolju, od oca Mijata (Mije) i majke Marije (Mariette) rođ. Kezman. Gimnaziju je polazio u Vinkovcima. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1911. upisuje povijest i geografiju, a iduće godine studij nastavlja u Zürichu te godinu dana kasnije u Beču. Tamo je 1915. postigao doktorat iz povijesti disertacijom o problemu srednjovjekovnih dualističkih krivovjerja u suvremenoj i novijoj historiografiji do sredine 19. stoljeća. Iste godine biva postavljen za namjesnog učitelja, a uskoro zatim i za profesora na vinkovačkoj gimnaziji, odakle je 1920. premješten za kustosa Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu, Odjel za umjetnost i umjetni obrt (današnji Muzej za umjetnost i obrt). U ožujku 1924. imenovan je docentom za povijest novoga vijeka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Skopju, gdje 1934. postaje redoviti profesor i predaje sve do travnja 1941. Uspostavom NDH postaje savjetnik Ministarstva bogoštovlja i nastave, te mu se ujedno povjerava i dužnost ravnatelja Državnog arhiva u Zagrebu (današnji Hrvatski državni arhiv). Ovu će dužnost obavljati sve do umirovljenja 1958. godine. Osim toga, u razdoblju od 1943. do 1945. predavao je povi-

⁸ Za Matasovićev doprinos na području etnologije vidi Muraj, A. Josip Matasović u svjetlu hrvatske etnologije. *Etnološka tribina*. 16(1993), str. 11-34.

⁹ Janeković-Römer, Z. n. dj., str. 158-159.

jest opće i hrvatske kulture na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a sveučilišnu djelatnost nastavlja i nakon rata, kada je 1946. imenovan za honorarnog redovnog profesora pomoćnih povijesnih znanosti na istom Fakultetu, gdje će 1959. također biti umirovljen.¹⁰

O strukturi fonda i korespondencije

Opsežna korespondencija Josipa Matasovića koja čini sastavni dio njegovog osobnog fonda preuzeta je u HDA otkupom u dva navrata; od Matasovićeve kćeri Katarine 1991. (18 metalnih sanduka i 10 kutija) te od skupine nasljednika 2006. (8 kutija). Cjelokupni fond detaljno ocrtava Matasovićevo višegodišnje znanstveni i sveučilišni rad na području pomoćnih povijesnih znanosti, kulturne i gospodarske povijesti, kao i njegovu uređivačku djelatnost koja se prvenstveno odnosi na *Narodnu starinu*, točnije njeno uređivanje, administraciju, distribuciju i pretplatnike. Osim korespondencije fond obuhvaća i gradivo vezano za njegovo službovanje na srednjim školama, sveučilištima u Zagrebu i Skopju, muzejima i tijelima državne uprave, kao i Državnom arhivu u Zagrebu (rješenja, zapisnici, materijali vezani uz predavanja, opsežne evidencije o studentima). U fondu je ipak najviše zastupljen njegov znanstveno-istraživački rad u vidu niza bilježaka, ispisa iz literature i arhivskog gradiva, tekstova raznih autora, hemeroteke i fotografija što se odnose na područja njegovog znanstvenog zanimanja. Osim Matasovićevo autorskog rada, zanimljiv izvor predstavljaju i njegovi dnevnički zapisi koje je vodio na karticama. Zamjetan dio gradiva odnosi se na bliže članove njegove obitelji, posebno oca Miju i majku Mariettu, te posvojenu kćerku Katarinu, a koje uglavnom obuhvaća osobnu i imovinsku dokumentaciju, te korespondenciju koja je u slučaju Mije Matasovića očuvana u većoj količini. Potrebno je naglasiti da je dio fonda tijekom 90-ih godina prošlog stoljeća identificirao i sredio arhivist HDA Krešimir Čvrljak, identificirajući pritom i znatan dio korespondencije.¹¹

Korespondencija Josipa Matasovića obuhvaća 14 arhivskih kutija i sastoji se od ukupno 831 korespondenta, obuhvaćajući pisma, razglednice, brzozjave, čes-

¹⁰ Usp. Despot, M. n.dj., str. 3-7, Janeković-Römer, Z. n. dj., str. 155-156 i Shek Brnardić, T. n. dj., str. 499.

¹¹ Tijekom 2005. autor ovih redaka obavio je reviziju dotad sredenog dijela fonda, a 2008. i 2009. identificirane su i sredene preostale 53 kutije i 1 mapa. Iako je djelomično zadržana struktura fonda kako ju je ranije formirao K. Čvrljak, ona je konačno ipak znatno izmijenjena dodavanjem novih serija i nižih razina, dok su neke postojeće serije preimenovane. Novi i izmijenjeni plan sredivanja sa sustavno razrađenim cjelinama i jedinicama utvrđen je sukladno Matasovićevoj znanstvenoj, nastavnoj i drugim djelatnostima, te njihovu opsegu i značenju. Korespondencija je također bila nepotpuno identificirana, pa je stoga bilo potrebno dodati sve postojeće neevidentirane korespondente, kao i dodati postojećim korespondentima nepridruženu im korespondenciju. Isto tako, svaki korespondent je uložen u vlastitu košuljicu sa svojim rednim brojem, dok su kod prijašnjeg sredivanja korespondenti bili fizički složeni zajedno u košuljice prema početnom slovu prezimena.

titke, dopisnice, zahvale i ispisane posjetnice. Tome treba pridodati i korespondenciju koju su Matasoviću uputile nepotpisane osobe ili osobe nečitljiva potpisa. Ukupno obuhvaća razdoblje od točno 60 godina (1900-1960) u količini od 6 588 jedinica korespondencije, uglavnom na hrvatskom, a u nekim slučajevima i na njemačkom jeziku. Većinom se radi o poslovnoj korespondenciji, ali je u znatnoj mjeri zastupljena i ona privatna. Potonja je obiteljske naravi, vođena prvenstveno s roditeljima Mijom i Mariettom, sestrom Anđelom udanom Dračevac i šogorom Vickom, te ostalom bližom rodbinom, prvenstveno nećacima, a po svojoj količini i sadržaju svjedoči o dugogodišnjoj Matasovićevoj povezanosti sa svojom obitelji.¹² Stoga ne čudi da je dopisivanje sa sestrom i šogorom vremenski i količinski najopsežnije očuvano, u trajanju od 50 godina (1906-1956) tijekom kojih se sakupilo 524 pisma, 22 brzojava, 10 dopisnica i 1 čestitka. S ovom se cjelinom može usporediti i Matasovićevo dopisivanje s roditeljima, koje je sačuvano u rasponu od 38 godina (1900-1938) te je za sobom ostavilo 480 pisama, 11 dopisnica, 4 razglednice i 1 posjetnicu. Vrijedno spomena je i Matasovićevo dugogodišnje dopisivanje s Aleksijem Jelačićem,¹³ suradnikom u *Narodnoj starini*, koje je trajalo 20 godina (1921-1941) i koje je iznjedrilo 235 pisama, 65 dopisnica, 7 posjetnica, 4 razglednice i 2 brzojava. Kod velikog broja ostalih korespondenata količina iznosi nekoliko komada, makar je i česta pojavnost korespondenata koji su tijekom godina odaslali više desetaka pisama. Većinu ukupne korespondencije čini ona koju je Matasović primao, dok su njegovi koncepti odgovora sačuvani u znatno manjem broju.

Najranije datirano pismo poslao je 18. listopada 1900. iz Klادنja Matasovićev pučkoškolski kolega Fadil Kurtagić,¹⁴ dok je ono najkasnije odaslala 13. veljače 1960. Zdenka Munk¹⁵ iz Muzeja za umjetnost i obrt, vezano uz volontiranje Matasovićeve kćeri Katarine.

Korespondenti

Već je spomenuto da je Matasovićev časopis *Narodna starina* bio poprištem suradnje brojnih intelektualaca tog vremena, a njegov dugogodišnji znanstveni i

¹² Valja istaknuti da je dio Matasovićeve korespondencije s nećacima, koji su mu aktivno pomagali pri uređivanju *Narodne starine* i koja je uz to izravno vezana, K. Čvrliak prilikom svog sređivanja fonda smjestio pod cjelinu koja se odnosi na uređivanje dotičnog časopisa. Kod izrade novog plana sređivanja ta se odluka smatrala opravdanom, pa je zadržana u konačnoj inačici analitičkog inventara fonda, s tim da se pisma privatne naravi tih korespondenata nalaze u seriji koja obuhvaća korespondenciju.

¹³ Aleksije Jelačić (1892-1941), povjesničar, Matasovićev kolega profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Skopju.

¹⁴ Fadil Kurtagić (1889-1958), pjesnik i publicist.

¹⁵ Zdenka Munk (1912-1986), muzeologinja, direktorica Muzeja za umjetnost i obrt.

pedagoški rad, kao i ravnateljstvo u Državnom arhivu u Zagrebu su također rezultat impozantnog broja istaknutih osoba koje su pisale Josipu Matasoviću.

U prvom redu su to bili povjesničari, od kojih se ističu:¹⁶ Stjepan Antoljak (1909-1997), 3 pisma; Janko Barle (1869-1941), 2 pisma; Mijo Batinić (1846-1921), 14 pisama i 1 posjetnica; Vaso Bogdanov (1902-1967), 2 pisma; Ivan Bojničić (1858-1925), 1 pismo; Josip Bösendorfer (1867-1957), 2 pisma; Miroslav Brandt (1914-2002), 1 pismo; Mirko Breyer (1863-1946), 2 pisma i 2 posjetnice; Leander Brozović, (1897-1962), 1 pismo; Frane Bulić (1846-1934), 2 pisma; Josip Buturac (1905-1993), 2 dopisnice i 2 razglednice; Božo Cvjetković (1879-1952), 4 pisma i 1 posjetnica; Veselin Čajkanović (1881-1946), 1 pismo; Gregor Čremošnik (1890-1958), 67 pisama, 4 dopisnice, 4 brzojava i 2 posjetnice; Vladimir Ćorović (1885-1941), 13 pisama i 5 dopisnica; Antun Dabinović (1882-1964), 3 pisma; Miroslava Despot (1912-1995), 1 čestitka i 1 dopisnica; Rudolf Egger (1882-1969), 1 pismo; Vinko Foretić (1901-1986), 1 pismo; Ferdo Hauptmann (1919-1987), 3 pisma, 3 razglednice i 3 posjetnice; Ljudmil Hauptmann (1884-1968), 11 pisama, 1 dopisnica, 1 razglednica i 1 posjetnica; Zlatko Herkov (1904-1994), 2 pisma; Aleksa Ivić (1881-1948), 8 pisama i 1 posjetnica; Constantin Jiriček (1854-1918), 3 pisma; Igor Karaman (1927-1995), 2 pisma; Milko Kos (1892-1972), 8 pisama; Bogdan Krizman (1913-1994), 10 pisama, 8 razglednica i 2 dopisnice; Emilij Laszowski (1868-1949), 3 pisma; Dominik Mandić (1889-1973), 1 posjetnica; Josip Nagy (1884-1981), 2 pisma, 1 posjetnica, 1 dopisnica; Lubor Niederle (1865-1944), 2 pisma; Grga Novak (1888-1978), 6 pisama i 1 posjetnica; Viktor Novak (1889-1977), 19 pisama, 4 dopisnice i 1 brzojav; Nikola Radojčić (1882-1964), 43 pisma, 9 dopisnica, 2 zahvalnice i 1 razglednica; Gjuro Szabo (1875-1943), 57 pisama, 14 dopisnica i 1 brzojav; Jaroslav Šidak (1903-1986), 2 pisma; Ferdo Šišić (1869-1940), 3 pisma i 3 dopisnice i Lujo Vojnović (1864-1951), 5 pisama i 1 posjetnica.

Osim historičara, korespondencija Josipa Matasovića obiluje pojedincima koji su djelovali na brojnim i raznovrsnim znanstveno-umjetničkim poljima poput arheologije, ekonomije, povijesti umjetnosti i književnosti, prava, lingvistike, politike, muzeologije, etnologije, glazbe, arhivistike i sporta.

Od važnijih treba navesti sljedeće: Mihovil Abramić, (1884-1962), arheolog, 1 pismo i 1 dopisnica; Antun Akšamović (1875-1959), pisac, 1 pismo; Šimun Babić (1899-1970), ekonomist, 1 pismo; Josip Badalić (1888-1985), slavist, 38 pisama, 2 razglednice i 1 zahvalnica; Antun Barac (1894-1955), povjesničar književnosti, 7 pisama i 7 dopisnica; Ferdo Becić (1844-1916), književnik, 1 pismo; Julije Benešić (1883-1957), književnik i jezikoslovac, 5 pisama; Ivan Beuc

¹⁶ U ovu kategoriju uvrštene su osobe kojima je znanstvena historiografija bila osnovna stručna odrednica, dok se pojedinci drugih struka, koji su se ujedno bavili i njihovom poviješću, nalaze navedeni izvan ove kategorije.

(1918-1994), pravnik, 1 posjetnica i 1 razglednica; Ante Eugen Brlić (1895-1985), muzeolog i konzervator, 17 pisama, 8 dopisnica, 5 posjetnice i 1 razglednica; Josip Brunšmid (1858-1929), arheolog, Matasovićev krsni kum, 11 pisama, 1 dopisnica, 1 brzojav i 2 posjetnice; Franjo Bučar (1866-1946), sportski djelatnik i povjesničar književnosti, 2 pisma, 4 dopisnice i 1 zahvalnica; Stjepan Buć (1888-1975), političar, 2 pisma; Mile Budak (1889-1945), političar i pisac, 26 pisama, 4 brzojava, 1 zahvalnica i 1 posjetnica; Petar Kristof Bulat (1899-1945), etnograf i leksikograf, 31 pismo, 4 dopisnice i 3 posjetnice; Izidor Cankar (1866-1958), književnik, 1 pismo; Milan Ćurčin (1880-1960), književnik, 1 pismo; Antun Dobronić (1878-1955), skladatelj, 4 pisma; Fran Galović (1887-1914), književnik, 14 pisama; Milovan Gavazzi (1895-1992), etnolog, 8 pisama, 3 dopisnice i 3 posjetnice; Branimir Gušić (1901-1975), etnolog, 1 pismo i 1 posjetnica; Marijana Gušić (1901-1987), etnologinja, 1 pismo i 2 zahvalnice; Viktor Hoffiller (1877-1954), arheolog, 6 pisama; Blaž Jurišić (1891-1974), jezikoslovac, 1 pismo; Ljubo Karaman (1886-1971), povjesničar umjetnosti, 1 pismo; Iso Kršnjavi (1845-1927), političar i povjesničar umjetnosti, 1 pismo; Vido Latković (1901-1965), povjesničar književnosti, 18 pisama, 3 posjetnice, 2 dopisnice i 1 razglednica; Vladko Maček (1879-1964), političar, 1 zahvalnica; Nikola Mandić (1869-1945), političar, 1 posjetnica; Lujo Marun (1857-1939), arheolog, 4 pisma i 1 posjetnica; Ante Pavelić (1889-1959), političar i poglavnik NDH, 1 pismo; Kruno Prijatelj (1922-1998), povjesničar umjetnosti, 7 razglednica, 5 pisama, i 2 dopisnice; Radenko Stanković (1880-1956), političar, 2 čestitke; Mihailo Stevanović (1903-1991), filolog, 1 pismo i 1 posjetnica; Rudolf Strohal (1856-1936), jezikoslovac, 1 pismo; Frano Supilo (1870-1917), političar, 3 pisma; Lujo Thaller (1891-1949), povjesničar medicine, 11 pisama, 2 čestitke i 1 posjetnica; Vladimir Tkalčić (1883-1971), etnolog i muzeolog, 15 pisama, 7 dopisnica, 3 posjetnice, 2 razglednice i 1 zahvalnica; Ćiro Truhelka (1865-1942), arheolog i povjesničar umjetnosti, 5 pisama, 2 dopisnice i 1 razglednica; Mate Ujević (1901-1967), enciklopedist i pjesnik, 2 pisma; Branko Vodnik (1879-1926), knjiženi povjesničar, 10 pisama i 1 posjetnica; Bartol Zmajčić, (1907-1984), arhivist i numizmatičar, 8 razglednica, te Niko Županić (1876-1961), antropolog, 2 pisma, 2 dopisnice i 1 posjetnica.

Kao posebnu zanimljivost treba ukazati na činjenicu da se među korespondentima Josipa Matasovića kriju i neka od spisateljskih imena, čiji doprinos spada u vrh hrvatske književnosti 20. stoljeća. Spomenimo najprije Ivanu Brlić-Mažuranić (1874-1938), 9 pisama, 5 dopisnica i 1 posjetnica, svjetski poznatu hrvatsku spisateljicu za djecu, koja je Matasoviću pomagala u njegovim istraživanjima, dajući mu na uvid dokumente i knjige iz svog obiteljskog arhiva. Također je znala iskoristiti i njegovo znanje s područja narodne kulture, pa tako u pismu od 19. ožujka 1936. koristi priliku da ga pita "čime su naše žene i žene u turskom carstvu

vezle svoja krasna veziva u petnajstom i šesnajstom stoljeću-naime: iz kakove kovine su bile njihove igle vezenice?".¹⁷

Nedugo prije odlaska u partizane i tragične smrti, pismom Matasoviću se oglasio i Ivan Goran Kovačić (1913-1943). U pismu napisanom 1. lipnja 1942. iz redakcije Hrvatske enciklopedije u Zagrebu, iskoristio je priliku da pohvali Matasovićevu knjigu *Iz galantnog stoljeća* sljedećim riječima: "Zapanjila me širina i dubina Vašeg shvaćanja, naučna ozbiljnost i književna profinjenost izraza, pa Vam ovom prilikom to radije i zadovoljnije čestitam, što sam evo od g. Šidaka čuo da ste doživjeli i – nerazumijevanja."¹⁸

Matasovićevih širokih znanstvenih afiniteta bio je svjestan i jedan od najplodnijih hrvatskih književnika 20. stoljeća, Miroslav Krleža (1893-1981), 3 pisma; koji se s njim dopisivao kao direktor Leksikografskog zavoda FNRJ. U pismu od 1. ožujka 1952. Krleža moli Matasovića da za prvi svezak Enciklopedije Jugoslavije napiše tekst za natuknice *kronike, panduri i slobodni zidari u Jugoslaviji*.¹⁹ U sačuvanom konceptu odgovora datiranog 7. ožujka, Matasović uljudno otklanja mogućnost suradnje, navodeći kao razlog da "za članke takove vrste treba mnogo vremena, a nemam predradnja i pored toga uz dvije pune službe i slabo zdravlje moram raditi komentar za dvije veće edicije."²⁰ Do suradnje je na kraju ipak došlo, o čemu svjedoči Krležino pismo od 15. srpnja u kojem obavještava Matasovića da su usvojeni Matasovićevi prijedlozi termina za članke "koji bi trebali prikazati neke tipičnije i interesantnije aspekte našeg društvenog, osobito građanskog života", te ga opet moli da obradi veći broj natuknica.²¹

Nezaobilazno ime je i ono Antuna Gustava Matoša (1873-1914), 3 pisma i 3 dopisnice, najznačajnijeg predstavnika hrvatske moderne, s kojim se Matasović dopisivao tijekom studentskih dana dok su obojica surađivala u časopisu *Mlada Hrvatska*. Posebno je vrijedna dopisnica koju je Matoš 11. studenoga 1912. iz Zagreba uputio Matasoviću u Zürich, na kojoj je ispisao stihove netom napisane i iste godine objavljene pjesme "Lijepa smrt", koji glase.²²

¹⁷ HR HDA 1059. Osobni fond Josip Matasović, 11.82. Korespondencija, Ivana Brlić-Mažuranić.

¹⁸ Isto, 11.361. Korespondencija, Ivan Goran Kovačić.

¹⁹ Isto, 11.377. Korespondencija, Miroslav Krleža.

²⁰ Isto.

²¹ Isto.

²² Isto, 11.462. Korespondencija, Antun Gustav Matoš.

*Stao dah,
Šaren kor
Bulji, plah -
Kao tor.*

*Grč i strah
Trese zbor,
Jadan ah -
Matador!*

*Matador
Gleda nju,
Slatki stvor*

*Ko u snu:
Krv i bik,
Grozan krik.*

Vrijedna spomena je i jednostavno napisana dopisnica koju je 20. srpnja 1930. iz Kolašina u Crnoj Gori Matasoviću uputio mladi Dragutin Tadijanović (1905-2007), 1 dopisnica, jedan od najistaknutijih suvremenih hrvatskih pjesnika, kojom mu javlja gdje će se nalaziti u bliskoj budućnosti, ukoliko ga Matasović bude trebao.²³

Osim fizičkih osoba, Matasovićeva korespondencija sadrži i njegovo dopisivanje s pravnim osobama i časopisima, u znatno manjem opsegu i gotovo uvijek vezano uz poslovna pitanja. Ističu se: Društvo Braće Hrvatskog Zmaja, 1 pismo; Društvo hrvatskih književnika, 2 pisma; Histološki institut Medicinskog fakulteta u Beogradu, 1 pismo; Hrvatska poljodjelska banka, 5 pisama i 1 čestitka; *Hrvatska/Jugoslavenska njiva*, časopis, 7 pisama; *Hrvatska straža*, novine, 1 dopisnica; *Hrvatski branik*, novine; 1 pismo; Hrvatski etnografski muzej, Zagreb, 1 pismo; Hrvatski izdavački bibliografski zavod, 3 pisma; Hrvatski klub, Beograd, 2 pisma; Hrvatski liječnički zbor, 1 pismo; Hrvatski prosvjetni klub, 1 pismo; Hrvatski Radiša, 1 pismo; Hrvatski štamparski zavod, 3 pisma; Hrvatsko pravo, dnevnik Starčevićeve stranke prava, 1 pismo; Institut Français, Zagreb, 1 pismo; Istorisko društvo, Novi Sad, 1 pismo; Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1 pismo; Jugoslovensko novinsko dioničko društvo, 1 pismo; *Liječnički vjesnik*, 1 pismo; Matica hrvatska, 9 pisama; Matica srpska, 9 pisama; Ministarstvo financija Kraljevine Jugoslavije, 3 pisma; Ministarstvo nastave NDH, 2 pi-

²³ Isto, 11.735. Korespondencija, Dragutin Tadijanović.

sma; Ministarstvo prosvjete Kraljevine SHS/Jugoslavije, 10 pisama; Ministarstvo prosvjete NR Hrvatske, 1 pismo; Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja Kraljevine Jugoslavije, 1 pismo; Ministarstvo trgovine i opskrbe NR Hrvatske, 1 pismo; Muzej kneza Pavla, Beograd, 1 pismo; Narodni muzej, Ljubljana, 1 pismo; Narodni muzej, Sofija, 1 pismo); Povijesno društvo Hrvatske, 1 pismo; Skopsko naučno društvo, 1 pismo; Univerzitetska biblioteka, Zagreb 1 pismo.

Zaključak

Impozantna količina i struktura korespondenata koji sačinjavaju korespondenciju Josipa Matasovića čine je ne samo važnim sastavnim dijelom njegove osobne rukopisne ostavštine, nego ujedno i nezaobilaznim izvorom kako za proučavanje njegovog života i djelovanja, tako i onovremene historiografije čiji je Matasović bio jedan od najmarkantnijih predstavnika. Njegovo inzistiranje na važnosti "male, svakidašnje povijesti" utemeljene na dotad slabo korištenim izvorima predstavljalo je značajnu novost u našoj historiografiji, a pokušaji njene afirmacije nastavljaju se do danas.²⁴ Širok dijapazon fizičkih i pravnih osoba s kojima je Matasović razvio dugogodišnju prepisku još je jedna potvrda njegove svestranosti, a istovremeno i dragocjeno svjedočanstvo vremena u kojem je živio i djelovao. Tome u prilog govori i činjenica da se Matasovićev osobni fond ubraja među one traženije koji se čuvaju u Odsjeku za novije arhivsko gradivo obitelji i pojedinaca Hrvatskog državnog arhiva.

Summary

CORRESPONDENCE OF JOSIP MATASOVIĆ IN HIS PERSONAL PAPERS IN THE CROATIAN STATE ARCHIVES

The extensive personal and business correspondence of Josip Matasović (1892-1962), the renowned Croatian cultural historian and archivist, was acquired by the Croatian State Archives in two accessions (in 1991 and 2006), as part of his personal papers. The correspondence mostly concerns his long-time scientific, pedagogic and editorial work, the latter mainly relating to the journal *Narodna Starina*. Apart from the basic biographical information on Matasović and the essentials on accessing and arranging his personal papers, this article strives to emphasise the structure of the correspondents, i.e. notable individuals and legal enti-

²⁴ Shek Brnardić, T. n. dj., str. 519-520.

ties the creator contacted during the 60-year period (such as historians, archaeologists, economists, solicitors, linguists, politicians, ethnologists, and writers), quantity per correspondent, as well as the preservation of the correspondence (in total it comprises of 14 archival boxes that store 831 correspondents). The structure of the correspondence shows the historians as the most featured profession. Particularly interesting is the prominence of some of the most distinguished Croatian writers of the last century, namely Miroslav Krleža, Ivana Brlić-Mažuranić, Ivan Goran Kovačić, Antun Gustav Matoš, and Dragutin Tadijanović. The impressive quantity and structure of Matasović's correspondence, as well as the wide scope of his correspondents, makes it not only an important part of his personal papers and a significant source for studying his life and work, but also a valued source for the historiography and time in which Josip Matasović lived.

Key words: *Josip Matasović, correspondence, personal papers, Croatian State Archives*